

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain 10 ja 44 luvun sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 12 päivänä helmikuuta 2013 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi rikoslain 10 ja 44 luvun sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta (HE 2/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Seppo Sivula, sisäasiainministeriö
- toimialajohtaja Tauno Aalto, Oikeusrekisterikeskus
- johtava hallintovouti Jorma Niinivirta, Valtakunnanvoudinvirasto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

Rikoslain menettämisseuraamuksia koskevaa lukua muutettaisiin siten, että jos rikoshyöty on tuomittu valtiolle ja tuomio on pantu täytäntöön, hyötyä vastaavan tuomioistuimen vahvistaman vahingonkorvauksen suorittamista valtion varoista haettaisiin Oikeusrekisterikeskuksesta tuomioistuimessa nostettavan kanteen asemesta. Asiaa koskevaa momenttia täydennettäisiin säännöksillä niitä tilanteita varten, että hakemuksia on useita.

Rikoslain terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevan luvun sääntelyä tuomioistuimen antamasta määräyksestä vaarallisen

eläimen tappamisesta täydennettäisiin siten, että määräys voitaisiin panna heti täytäntöön, jollei tuomioistuin toisin määräisi. Sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin säännös siitä, että määräyksen panee täytäntöön poliisi eläinlääkärin avustuksella.

Sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset tuomioistuimen sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain nojalla antaman määräyksen lainvastaisen verkkoviestin poistamisesta ja hävittämisestä täytäntöönpanosta. Määräyksen panisi täytäntöön ulosottomies.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2013.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen tarkoituksena on keventää menettelyä, jolla valtiolle tuomittua rikoshyötyä voidaan käyttää hyötyä vastaavan tuomioistuimen vahvistaman vahingonkorvauksen suorittamiseen valtion varoista. Rikoksella loukatun on nykyään ensiksi saatava yksityisoikeudellisen vaatimuksen hyväksyvä tuomio, jonka jälkeen hän voi nostaa kanteen valtiota vastaan ja vaatia suoritusta valtion varoista valtiolle tuomitusta rikoksen tuottamasta hyödystä. Menettelyä ehdotetaan kevennettäväksi siten, että kanteen nostamisen asemesta suoritusta vaadittaisiin ensisijaisesti valtion varoista Oikeusrekisterikeskukselle tehdyllä kirjallisella hakemuksella. Uudistus vähentäisi vahingonkorvausta hakevalle aiheutuvaa vaivaa ja kustannuksia.

Asianomistajalle voidaan suorittaa korvaus valtion varoista vain siihen määrään asti, kun rikoksen tuottamaa hyötyä koskeva menettämisseuraamus on pantu täytäntöön. Asianomistajan ei tämän vuoksi kannata tehdä hakemusta korvauksen saamiseksi, jos täytäntöönpano ei ole edes osittain onnistunut. Jos asianomistaja voisi saada tästä tiedon ennen hakemuksen tekemistä, häneltä säästyisi vaivaa ja kustannuksia, kun hänen ei tarvitsisi tehdä tuloksettomaksi jäävää hakemusta. Oikeusrekisterikeskuksen sakon täytäntöönpanosta annetun lain nojalla ylläpitämän sakkorekisterin tiedot on kuitenkin pidettävä lain 50 §:ssä tarkoitetulla tavoin salassa. Lakivaliokunta ehdottaa tämän vuoksi, että rikoslain 10 luvun 11 §:ään lisätään jäljempänä selvitetyn tavoin säännös asianomistajan oikeudesta saada tieto menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta.

Asiantuntijakuulemisissa on noussut esiin kysymys siitä, onko valtio velvollinen maksamaan korkoa asianomistajan saatavalle ja onko Oikeusrekisterikeskuksella velvollisuus korvata korvauksenhakijan kuluja korvauksen hakemisen johdosta.

Lakivaliokunta toteaa, että yleislakina rahavelalle maksettavaan korkoon sovellettava korkolaki (633/1982) ei sovellu asianomistajan saa-

tavaan, koska asianomistajan ja valtion välillä ei ole mainitussa laissa tarkoitettua velkasuhdetta. Kun koronmaksuvelvollisuudesta ei myöskään ole tällaista tapausta koskevaa erityissäännöstä, koronmaksuvelvollisuutta ei synny. Valtion varoista voidaan lisäksi suorittaa asianomistajalle korvausta vain siihen määrään asti, kun menettämisseuraamus on pantu täytäntöön. Koronmaksuvelvollisuudesta voisi siten seurata tarve käyttää valtion muitakin varoja saatavan kattamiseen, mitä ei voida pitää lain tarkoituksen mukaisena.

Korvauksenhakijan kulujen korvaamisen osalta lakivaliokunta katsoo, että kysymyksessä on omatyypisensä (sui generis) asia. Käräjäoikeudessa asiallisesti haetaan muutosta hallintoviranomaisen päätökseen. Asiaa ei siten voida pitää tavanomaisena riita-asiana eikä myöskään rikosasiana. Siksi näitä asioita koskevat oikeudenkäyntikulusäännökset eivät tule sovellettaviksi. Koska oikeudenkäyntikuluista ei myöskään erikseen säädetä, osapuolet vastaisivat omista kuluistaan. Valiokunta kuitenkin huomauttaa, että korvausta hakeva voi saada valtion varoista oikeusapua asian käsittelyä Oikeusrekisterikeskuksessa ja tuomioistuimessa varten siten kuin oikeusapulaissa (257/2002) säädetään.

Rikoslain 44 luvun 15 §:n mukaan tuomioistuimien voi määrätä ihmiselle vaarallisen eläimen tapettavaksi, jos se on eläimen vaarallisuuden vuoksi perusteltua. Säännöstä on nyt ehdotettu täydennettäväksi siten, että määräys voitaisiin panna heti täytäntöön, jollei tuomioistuimien toisin määräisi. Sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin puolestaan säännös siitä, mikä viranomainen vastaa tuomioistuimen antaman vaarallisen eläimen lopettamista koskevan määräyksen täytäntöönpanosta. Määräyksen panisi täytäntöön poliisi eläinlääkäriin avustuksella. Samalla sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset tuomioistuimen sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain nojalla antaman määräyksen lainvastaisen verkkoviestin poistamisesta ja hävittä-

misestä täytäntöönpanosta. Määräyksen panisi täytäntöön ulosottomies. Kummassakin tapauksessa täytäntöönpanoa hakisi Oikeusrekisterikeskus.

Lakivaliokunta katsoo, että hallituksen esityksessä esitetyt lainmuutokset selkeyttävät niin eläimen tappamismääräyksen kuin lainvastaisen verkkoviestin poistamisesta ja hävittämisestä annetun määräyksen täytäntöönpanoa. Laista kävisi tämän jälkeen selkeästi ilmi paitsi se viranomaisen, jolle täytäntöönpano kuuluu, myös se viranomaisen, jolle täytäntöönpanon hakeminen kuuluu.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain 10 ja 44 luvun muuttamisesta

11 §. Erinäisiä säännöksiä. Edellä yleisperusteluissa esittämäänsä viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että pykälään otetaan säännös asianomis-

tajan oikeudesta saada Oikeusrekisterikeskuksesta tieto menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta hakemuksensa tekemistä varten sen esitettäväksi, mitä muualla laissa säädetään salassapitovelvollisuudesta. Tietojensaantioikeus ei koske menettämisseuraamuksia yleisesti vaan, vain niitä, joiden täytäntöönpanosta saatua varallisuutta voidaan käyttää vahingonkorvauksen kattamiseen.

2. Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

2 §. Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 5 momentissa käytetty termi täytäntöönpanosta korvataan termillä täytäntöönpanokelpoisuudesta, momentin sisäisen terminologisen yhdenmukisuuden vuoksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain 10 ja 44 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 10 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 §:n 2 momentti sekä 44 luvun 15 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 10 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 §:n 2 momentti laissa 875/2001 sekä 44 luvun 15 §:n 2 momentti laissa 400/2002, seuraavasti:

10 luku

Menettämisseuraamuksista

10 §
(Kuten HE)

11 §

Erinäisiä säännöksiä

— — — — —
Jos korvausta taikka edunpalautusta on suoritettu tai tuomittu suoritettavaksi 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun ratkaisun antamisen jälkeen, menettämisseuraamus voidaan panna täytäntöön vastaavalla määrällä vähennettynä. Jos menettämisseuraamus on jo pantu täytäntöön, Oikeusrekisterikeskus voi asianomaisen henkilön kirjallisesta hakemuksesta päättää, että vastaava määrä suoritetaan valtion varoista. *Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään salassapitovelvollisuudesta, asianomaisella henkilöllä on oikeus saada hakemuksen tekemistä varten Oikeusrekisterikeskukselta tietoja edellä tarkoitetun menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta.* Jos samaan rikokseen perustuvia hakemuksia tehdään useampia kuin yksi, hakemukset on ratkaistava samalla kertaa, jollei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa hakijoille. Jollei täy-

täntöönpantu menettämisseuraamus riitä kaikkien saatavien maksamiseen, maksu suoritetaan saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa noudattaen soveltuvin osin, mitä konkurssilain (120/2004) 17 ja 18 luvussa säädetään. Oikeusrekisterikeskuksen päätökseen tyytymättömällä on oikeus ajaa kannetta kantajan kotipaikan tai Helsingin kärjäoikeudessa. Kanne on nostettava kuukauden kuluessa Oikeusrekisterikeskuksen päätöksestä. Jos samaan rikokseen perustuvien hakemusten johdosta nostetaan useampi kanne, kanteet tutkitaan siinä kärjäoikeudessa, jossa ensimmäinen kanne tuli vireille. Muun kuin mainitun kärjäoikeuden on siirrettävä kanne asianomaisen kärjäoikeuden käsiteltäväksi. Vastaajana asiassa on valtio, jota edustaa Oikeusrekisterikeskus.

— — — — —

44 luku

Terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista rikoksista

15 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

2.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 2 §:n 5 momentti ja 52 §, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 5 momentti laissa 16/2011, ja
lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 224/2008 ja 462/2011, uusi 3 a ja 3 b kohta sekä lakiin uusi 45 a ja 45 b § seuraavasti:

1 §
(Kuten HE)

2 §

Seuraamusten täytäntöönpanokelpoisuus

tuomioistuimen antaman verkkoviestin poistamis- ja hävittämismääräyksen täytäntöönpanokelpoisuuteen sovelletaan, mitä 1 momentissa säädetään menettämisseuraamuksen määräävän ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta.

4 luku

Menettämisseuraamus

45 a, 45 b ja 52 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Eläinsuojelurikokseen liittyvän eläimen tuomitsemista valtiolle menetetyksi koskevan ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään rikoslain 17 luvun 23 a §:n 4 momentissa. Tuomioistuimen antaman eläimen tappamismääräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta säädetään rikoslain 44 luvun 15 §:n 2 momentissa. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 22 §:n 3 momentissa tarkoitetun

Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
jäs. Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Antti Lindtman /sd
Markku Mäntymaa /kok
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Aino-Kaisa Pekonen /vas
Jaana Pelkonen /kok

Arto Pirttilahti /kesk
Kristiina Salonen /sd
Jani Toivola /vihr
Kari Tolvanen /kok
Kaj Turunen /ps
Peter Östman /kd
vjäs. Anne Louhelainen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Sivonen.